

Οι Σπέτσες και ο «Μάγος»

Το νησί όπως το βίωσε και το ανάπλασε λογοτεχνικά ο Τζων Φώουλς

Του **Φαίδωνος Ταμβακάκη**

Συγγραφέα

«Το νησί είναι ένα κόσμημα, ένας παράδεισος. Ανέβηκα για έναν μακρύ περίπατο στους λόφους, στο εσωτερικό του νησιού, περπατώντας μέσα από πεύκα και από πέτρινα μονοπάτια κατοικιών, σε μια κρύα λαμπρή ησυχία»¹.

ΜΕ ΑΥΤΑ τα συναισθήματα ξεκινά η ελληνική εμπειρία του Αγγλου μυθιστοριογράφου Τζων Φώουλς μόλις φθάνει στα 1952 στις Σπέτσες. Είναι προφανές ότι ο νεαρός καθηγητής των αγγλικών δεν έχει ακόμη επίγνωση ούτε της σημασίας που θα έχει η παραμονή του στο νησί για τη διάπλασή του ούτε βέβαια και του ρόλου που θα παίξει ο ίδιος στην ιστορία του νησιού.

Ο Τζων Φώουλς και το μυθιστόρημά του ο *Μάγος* (πρωτοεκδόθηκε το 1966) δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι έκανε διάσημο το νησί στο αγγλόφωνο κοινό και ότι οδήγησε πληθώρα νέων να αναζητήσουν, στις δεκαετίες '60 και '70, την αυτογνωσία, ταξιδεύοντας στην Ελλάδα και ειδικότερα στις Σπέτσες. Ο *Μάγος*, που πρόσφατα ψηφίστηκε ως ένα από τα σημαντικότερα μυθιστορήματα του αιώνα, πέρα από την εκδοτική επιτυχία και την κυκλοφορία του σε δεκάδες γλώσσες και εκατομμύρια αντίτυπα, υπήρξε ένα από τα βιβλία που επηρέασαν βαθιά το αναγνωστικό κοινό. Πρόκειται για ένα σύνθετο έργο, στην παράδοση των μυθιστορημάτων «αυτογνωσίας», όπου η Ελλάδα και το νησί, οι Σπέτσες, δεν είναι απλά το σκηνικό όπου εκτυλίσσεται η δράση, αλλά είναι μαζί πηγή έμπνευσης και καταλύτης.

Στον *Μάγο* υπάρχουν τρεις διαφορετικές Σπέτσες: και οι τρεις βαρύνουν εξίσου στη διάπλαση του ήρωα, και οι τρεις βασίζονται σε πραγματικά στοιχεία, αλλά, όπως περιμένει κανείς από ένα λογοτέχνημα, δεν δεσμεύονται από την πιστότητα στο πραγματικό. Οι πρώτες Σπέτσες που γνωρίζει ο ήρωας, όπως και ο συγγραφέας, είναι οι Σπέτσες της Αναργύρειου και Κοργιαλένιου Σχολής, όπου φθάνει από το Λονδίνο για να διδάξει την αγγλική στους οικοτρώφους. Η εντύπωση του Νίκολας Ερφ, του αφηγητή, είναι αλγεινή από την αρχή και με την πάροδο του χρόνου απλώς επιδεινώνεται. Βρίσκεται σε ένα αυστηρό και διεφθαρμένο περιβάλλον που του θυμίζει έντονα την Αγγλία που εγκατέλειψε με αποστροφή: «Χρειάστηκε να περάσει πολύς καιρός για να εξοικειωθώ μ' εκείνο το σχολείο των Σπετσών, καταφρονώντας τα περισσότερα ελληνικά πράγματα, κυρίως τα κοινωνικά και πολιτισμικά. Το μισό μέρος της ζωής του νησιού μου φαινόταν σαν ένα άσχημο αστείο. Το να ζω σ' ένα μέρος απ' όπου μπορούσα να βλέπω

Σπέτσες, καλοκαίρι του 1953. Ο Τζων Φώουλς, καθηγητής τότε στην Αναργύρειο και Κοργιαλένιο Σχολή Σπετσών, με την Ελίζαμπεθ Γουίτον (φωτ. από την «Ελληνική εμπειρία» των Εκδ. «Ολκός», 1996).

της Μυκήνες, την Επίδαυρο και τους άλλους ιστορικούς τόπους της αρχαίας Ελλάδας, και όμως να βρίσκομαι περιτειχισμένος σ' ένα παράδοξο ομοίωμα βρετανικού ιδιωτικού σχολείου, ήταν γελοίο»². Δεν είναι τυχαίο ότι στο *Μάγο* βαφτίζει τις Σπέτσες, Φράξο, από το φράκτη.

Τη χαλεπή γνώμη που έχει ο συγγραφέας για τη Σχολή την εκτείνει και στους συναδέλφους του καθηγητές, τους οποίους θεωρεί υποταγμένους σε ένα άδικο σύστημα που εξυπηρετεί την αριστοκρατία της χώρας. «Τώρα καταλαβαίνω ότι ήταν σχεδόν ένα εντελώς χαλασμένο σχολείο, και το να υποθέτω ότι ήταν ένας μικρόκοσμος της όλης χώρας (όπως φοβάμαι ότι το υπέθετα για ένα χρονικό διάστημα), ήταν ανόητο και πολύ άδικο»³.

Ωστόσο, βρίσκει κάθε τόσο το χρόνο να δραπετεύει από το καταθλιπτικό περιβάλλον και αρχίζει να γνωρίζει τις άλλες Σπέτσες, τις «άγριες» όπως τις ονομάζει. «Το μεσημέρι έφαγα, κι έπειτα αιωρήθηκα στους λόφους, μόνος, εμπνευσμένος, γεμάτος όρεξη για οδοιπορία, για ανάβαση. Όλο και πιο πάνω, όλο και πιο ψη-

λά στους κασικόδρομους, μέσα στα πεύκα, στον αέρα και στα ξέφωτα τα λουσμένα στο φως. Κυνήγησα μια σμαραγδένια σαύρα. Πίσω μου ένα πανόραμα: άσπρα σπίτια κάτω μακριά, μικρές βάρκες στη γαλάζια θάλασσα. Πεύκα και ήλιος και ζέφυροι και μοναξιά. Εβγαλα το πουκάμισό μου και συνέχισα να ανεβαίνω μισόγυμνος. Τέλος, έφτασα στην κεντρική κορυφογραμμή, με τη θάλασσα να λαμπυρίζει και να ακτινοβολεί από την άλλη πλευρά ανάμεσα στις Σπέτσες και την Πελοπόννησο. Βουνά σε χρώμα θαμπό μπλε και αφροί από μικρά άσπρα σύννεφα να τα περιλούζουν»⁴.

Αυτή την άγρια πλευρά του νησιού την ερωτεύεται βαθιά, είναι το καρτερτήριο για τον Ερφ όσο και για τον ίδιο τον συγγραφέα, που θα πληγωθεί όταν η απόλυσή του από τη Σχολή θα του τη στερήσει. Είναι ενδιαφέρον ότι η πίκρα του από το χωρισμό υπήρξε τόση που ο Φώουλς από το 1953 που έφυγε, αρνιόταν να επιστρέψει στις Σπέτσες και δέχτηκε να το αποτολμήσει μόνο μετά την έντονη παρότρυνση στενών φίλων του, μόλις στα 1996.

Σε έναν από τους περιπάτους του θα συναντήσει και τις τρίτες Σπέτσες, τη βίλα Μπόταση, πάνω από τον Κόλπο της Αγίας Παρασκευής. Η βίλα Μπόταση, το *Μπουράνι* του βιβλίου, γίνεται για τον συγγραφέα ο μαγικός τόπος όπου υπό την καθοδήγηση του Μορίς Κόγγχι, ενός μυστηριώδους «θεομπαϊκτή», ο ήρωας θα γνωρίσει τελικά τον εαυτό του.

Ο Φώουλς έχει αρνηθεί ότι χρησιμοποίησε, ως πρότυπο για τον Κόγγχι, τον Σταύρο Νιάρχο ή ακόμη και τον ίδιο τον Μπόταση, με τον οποίο είχε γνωριστεί. Και είναι πράγματι, ο Κόγγχις, ένα στοιχείο του μυθιστορήματος που κρατάει μεγάλη απόσταση από την πραγματικότητα.

Η βίλα «Γιασεμιά», που σώζεται σχεδόν ανέπαφη μέχρι σήμερα, μαζί με τον σαγηνευτικό της περίγυρο (βεβαίως υπάρχουν σκέψεις από εταιρείες να οικοδομηθεί μέγα συνεδριακό κέντρο εκεί σύντομα), είναι οι Σπέτσες που μάγεψαν τους αγγλόφωνους αναγνώστες μαζί με τον ήρωα. Εκεί, μέσα στην ηρεμία της φύσης θα ζωντανέψουν οι επιθυμίες και τα φαντάσματα της πρώτης μεταπολεμικής γενεάς. Εκεί θα ανθήσει ο ερωτισμός και θα αντηχήσει η φρίκη του πολέμου. Εκεί θα συγκρουστεί ο ατομικισμός με τα κοινά οράματα όπως επέζησαν, το σκοτάδι με το ελληνικό φως.

«Η δική μου εμπειρία στο νησί ήταν πυκνή, κατάφορτη από το στοιχείο της ύπαρξης, μια έντονη, σαν μια παρατεταμένη έλλαμψη, κατανόηση του εαυτού μου, το οποίο είναι επίσης μια εκδοχή (που προσπαθήσα να αναπαράγω σε άλλα συμφραζόμενα στον *Μάγο*) του τι έπρεπε ή πρέπει να γίνω»⁵. Για όσους έχουν διαβάσει το βιβλίο, τα προσωπικά ημερολόγια ή άλλα αυτοβιογραφικά κείμενα του συγγραφέα ηχούν οικεία. Οι Σπέτσες του Φώουλς και η Φράξος του Μάγου μοιάζει να ταυτίζονται απόλυτα. Βέβαια στη Φράξο περιλαμβάνονται στοιχεία ιστορικά και πραγματολογικά⁶, από ολοκληρωτή την ελληνική εμπειρία του συγγραφέα, αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε πως όσο ελληνικό και εάν είναι το νησί του Μάγου, δεν παύει να ανήκει πρωτίστως στην παγκόσμια μυθολογία.

Σημειώσεις:

1. Ημερολόγιο του συγγραφέα, 8 Ιανουαρίου 1952, από την Ελληνική εμπειρία, σελ. 28.
2. Όπως παραπάνω, σελ. 15.
3. Ομοίως.
4. Όπως παραπάνω, σελ. 41.
5. Όπως παραπάνω, σελ. 36.
6. Η Εξορία του συγγραφέα, σελ. 17.

Βιβλιογραφία:

- Ο *Μάγος*, μετάφραση Φ. Ταμβακάκη. «Εστία», 1997.
Η Εξορία του συγγραφέα, μια συνέντευξη στον Φ. Ταμβακάκη. «Εστία», 1989.
Η Ελληνική εμπειρία, επιλογή μετάφραση Κίρκη Κεφαλέα. «Ολκός», 1996.